

תקציר הרצאה 11 בסדרת אמנות ספרדית

שנת הלימודים 2019-2020

כל הזכויות שמורות לד"ר גילית איבגי

(תקופת הקורונה)

פיקאסו – מן הנעורים ועד ה"גרניקה"

1881-1973 Pablo Ruiz Picasso

אמן בולט באופן מיוחד במאה ה-20. בגיל צעיר השתלט על הסגנון האקדמי ופנה לחידושים. יצר בסגנונות ובטכניקות מרובים. הותיר אחריו כ-20,000 יצירות. פיקאסו היה דמות מורכבת וחיוו האישיים וקשריו עם נשים מאוד השפיעו על יצירתו. מוזיאון פיקאסו בברצלונה מכיל את רוב יצירות הנעורים. מוזיאון פיקאסו בפאריז מצטיין בהצגת התקופה הפריזאית של האמן החל מ1900. במלגה, עיר הולדתו של האמן יש מוזיאון פיקאסו בעל אוסף צנוע מבחינת כמות (כ-150 יצירות) אבל עשיר ומגוון מבחינת תקופות, טכניקות וסגנונות ומתקיימות בו תערוכות מעניינות.

סרטון על מוזיאון פיקאסו בברצלונה:

<https://www.youtube.com/watch?v=XaDSAaSO60M>

במוזיאון בברצלונה 4251 עבודות של פיקאסו והוא נחנך ב-1963 (בנוכחות האמן). המוזיאון הפך בחלוף הזמן למוזיאון לאומי. המבנה עצמו הוא צירוף מבני אצולה מן התקופה הגותית ואילך. היוזמה להקמת המוזיאון היתה של חבר הנעורים שהפך מזכיר, ושהיה בעצמו אמן, משורר וסופר Jaume Sabartés.

https://en.wikipedia.org/wiki/Museu_Picasso

סרטון על מוזיאון פיקאסו בפריז בתוך הכתבה:

[/https://www.parisperfect.com/blog/2014/11/picasso-museum-paris](https://www.parisperfect.com/blog/2014/11/picasso-museum-paris)

סרטון על מוזיאון פיקאסו במלגה:

<https://www.youtube.com/watch?v=fqXdV4Jgsmc>

אביו של פבלו פיקאסו היה צייר, מורה לציור, והמורה הראשון של הילד המוכשר. מן האב למד הבן לרשום ולצייר בסגנון אקדמי החל מגיל 7.

https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Ruiz_y_Blasco

בשנת 1895, בהיות פיקאסו בן 14, עברה המשפחה ממלגה לברצלונה הדינמית, מודרנית וקוסמופוליטית. כעבור שנתיים מוצג בתערוכה בברצלונה ציורו של הנער: טקס הקומיוניון הראשון (אשרור/אישוש הרצון להיות חלק מן הכנסיה הנוצרית). הציור בו נראים אחותו ואביו של האמן הצעיר, מהווה את כניסתו של פיקאסו אל עולם האמנות באופן רשמי.

<https://www.pablo-ruiz-picasso.net/work-9.php>

רגיש ומואר בעדינות דיוקן האם שצייר בגירי פסטל בגיל 15:

<http://www.bcn.cat/museupicasso/en/collection/mpb110-016.html>

http://www.bcn.cat/museupicasso/en/collection/journals/the-artist-mother/index_en.html

"מדע וחסד", 1897, הוא ציור מבויים שזכה בפרס בתחרות ציור אקדמי. האב מדגמן את הרופא ואת המדע, הנזירה מגלמת את החסד והטיפול ברח העומד להתיתם. הקומפוזיציה עברה מספר שינויים הניכרים ברישומי הכנה אשר בידי מוזיאון פיקאסו בברצלונה.

<https://www.pablo-ruiz-picasso.net/work-11.php>

מסגנון אקדמי לסגנון אוונגרדי

בשנים האחרונות של המאה ה-19, נהג פיקאסו הצעיר לפגוש חברים בבית קפה בברצלונה בשם "ארבעת החתולים" Els Quatre Gats, שם היו שיחות ומגזינים מפריז. החבר הצייר רמון קזאס Ramon Casas כבר משהות חזר מעיר האורות והושפע מאוד מטולוז לוטרק ומאורת הארט נובו, מה שהשפיע גם על פיקאסו. החבר הצייר Santiago Rusiñol שהיה גם משורר ומחזאי היה ממנהיגי תנועת האמנות המודרניסטית בברצלונה.

בשנת 1898 פיקאסו בן ה-17 מבקר לראשונה בטולדו ורואה, בין השאר את ציורו של אל-גרקו "קבורת הרוזן מאורגס". פיקאסו רשם רישומים בעקבות התבוננות בציורי אל-גרקו. לימים, במיוחד ב"תקופה הכחולה" ניכרה השפעת אל-גרקו על פיקאסו.

1900 בפריז

באוקטובר 1900 הגיע פיקאסו בן הפחות מ-20 לראשונה אל עיר האורות ומתוך רצון לראות את התערוכה העולמית הגדולה. זו היתה תערוכת הדגל של ה-Art Nouveau. הוא חלק סטודיו עם צייר ממוצא קטלני, ושהה בעיר חודשיים. הציור

Le Moulin de la Galette מעיד על המהירות בה הסתגל הצייר הצעיר לעיר, ועל ההשפעה שספג מדגה, לוטרק וואן גוך.

<https://www.guggenheim.org/artwork/3411>

במיוחד נדרש בטחון עצמי לצייר את אותו נושא אשר צייר 24 שנים קודם לכן רנואר:

https://en.wikipedia.org/wiki/Bal_du_moulin_de_la_Galette

סרטונים:

<https://www.youtube.com/watch?v=o6amlRsb1n4>

<https://www.youtube.com/watch?v=YQZQbgRc8h4>

פיקאסו שב לספרד, אבל חבר קטלני שהגיע עימו לביקור הראשון בפריז ונשאר שם Carles Casagemas התאבד בפברואר 1901. פיקאסו הקדיש לטרגדיה ציור מפורש, וכן צייר את חברו מן הזכרון במספר ציורים מן התקופה הכחולה שמיד נעסוק בה, ציורים ובהם הרהורים על החיים ופשרם.

בציור "מות חזמאס" שימוש בשפתו המאוחרת של ואן-גוך ואולי גם עזות הצבע האדום של גוגן ניכרת כאן.

<https://www.pablocicasso.org/the-death-of-casagemas.jsp>

סרטון המעלה את שאלת יסורי המצפון של פיקאסו:

<https://www.youtube.com/watch?v=hTsEbB37w3U>

במאי 1901 חוזר פיקאסו לפריז, להכנת תערוכה שלו בגלריה של סוחר האמנות Vollard, מי שקידם את יצירות רנואר, ואן גוך, גוגן ואחרים. פיקאסו הפך ניאו אימפרסיוניסט, רגע לפני שהתמסר ל"תקופה הכחולה".

התקופה הכחולה 1901-1904

תקופה בה רוב ציוריו היו מונוכרומיים, ורבי "עלובי חיים". הציורים אכספרסיביים, ויש בהן מנייריזם, בעיקר בפרפורציות של הדמויות. מתחילה גם השטחה של הציורים – ויש לאמר שהמרד בחוקי הציור האקדמי העסיק באותה עת גם אמנים נוספים כסזאן ומאטיס.

הציור "הטרגדיה", 1903, מאוד אופייני לתקופה זו:

<https://www.nga.gov/features/slideshows/pablo-picasso-the-tragedy.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Picasso%27s_Blue_Period

תוך כדי ה"תקופה הכחולה" חזר פיקאסו לברצלונה, ובאוקטובר 1902 חזר בשלישית לפריז. סוחר האמנות לא התלהבו מן הציורים המלנכוליים. לימים אמר האמן שהיתה זו תקופתו הקשה ביותר בחיים.

בשנת 1904 עשה את מסעו הרביעי לפריז והשתקע בה. בחבורתו נמצאו שלושה משוררים. על החבורה נעשה סרט בשנת 2012:

La Banda Picasso

בת זוג קבועה ראשונה והתקופה הוורודה

Fernande Olivier אמנית ומודליסטית ברחה מבעל אלים בגיל 19. חיה עם האמן בשנים 1904-1911. הופיעה בעשרות ציורים ואף פסלים שלו. לימים כתבה ספר על חייה איתו. עם מערכת יחסים זו החלה ה"תקופה הוורודה". הציור "אמהות" או "אם וילד" מבטא יפה תקופה זו:

[https://en.wikipedia.org/wiki/File:Pablo_Picasso,_1905,_Maternit%C3%A9_\(Mother_and_Child\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Pablo_Picasso,_1905,_Maternit%C3%A9_(Mother_and_Child).jpg)

ציור לירי ומעודן ובו ריאליזם אידיאליסטי והגזמת פורפורציות בדרך שמזכירה את השפעת אל-גרקו והמנייריזם.

1907-1917 המהפיכה הקוביסטית

המרד של הציור המודרני ושל פיקאסו באמנות הרנסנס (ובאקדמיזם הנובע ממנה) הגיע לאחד משיאיו בשנת 1907 עם גיבושו של הקוביזם. ציור מוכון בהקשר זה הוא "העלמות מאוניון", 1907.

https://en.wikipedia.org/wiki/Les_Demoiselles_d%27Avignon

סרטון:

<https://www.youtube.com/watch?v=XyLNPumMMTs>

הסבר מצוין ונדיר בשפה העברית לנושא זה ניתן לקרוא בסדרה של האוניברסיטה הפתוחה "אמנות בעידן הטכנולוגי", יחידות 1,2.

במוזיאונים "לובר" ו"טרוקדרו" (המוזיאון האתנוגרפי הראשון) גילה האמן מסיכות אפריקניות ופיסול איברי ופיקאסו התחיל לצד אמנים אחרים בתקופתו את עידן ה"פרימיטיביזם".

פורטרט של גרטרוד סטיין הפטרונית של פיקאסו:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/488221>

סרטון:

<https://www.youtube.com/watch?v=KQY4yOU06Vs>

מעטים ראו את הפוטנציאל של הקוביזם, ובראשם הצייר בראק Georges Braque שעבד עם פיקאסו באותה תקופה וביחד פיתחו את הקוביזם, ושני אנשים ממוצא גרמני שהיו סוחרים, מבקרי ואספני אמנות Wilhelm Uhde וכן Daniel-Henry Kahnweiler.

1912 קולאז' ראשון

ראשית נציין שאהובתו ובת זוגו של פיקאסו בשנים 1911-1915 היתה Eva Gouel.

בשנת 1912 יצר פיקאסו את הקולאז' הראשון "טבע דומם עם מקלעת קש" או יותר נכון "טבע דומם עם טפט המדמה מושב כסא עם מקלעת קש".

<https://www.pablocicasso.org/still-life-with-chair-caning.jsp>

מרגע זה ואילך נפרצו הגבולות הקודמים של המושג "ציור". הדבקות שילוב חומרי מציאות ומניפולציות שונות נוספו לרפרטואר.

סרטון:

<https://www.youtube.com/watch?v=1E91KmfUGY>

קולאז':

<https://en.wikipedia.org/wiki/Collage>

קיץ 1914 פרוץ מלחמת העולם הראשונה

בשנה זו מסתיים שיתוף הפעולה פיקאסו-בראק, בחורף 1915 אווה גואל נפטרה, קאנויילר סוחר האמנות והתומך עוזב את העיר, פיקאסו מתבודד ומפתח את הקוביזם לכיוונים נוספים. ראו למשל ציור שנראה כקולאז':

<https://www.moma.org/collection/works/78696>

<https://www.wikiart.org/en/pablo-picasso/harlequin-1915>

1917-1924 התקופה הקלאסיציסטית

בפברואר 1917 פיקאסו מגיע לרומא לצורך תכנון תלבושות ותפאורות לבלט הנסיוני "מצעד" Parade. הפקת הבלט היתה חלק מן "הבלט הרוסי" האגדי של דיאגילב. פיקאסו סופג ברחבי איטליה הרבה אמנות רנסנס, ולמרות שיצירותיו עבור הבלט היו מאוד אוונגרדיות, הוא עצמו מתחיל תקופת יצירה קלאסיציסטית. יש האומרים שמול הכאוס של המלחמה, היה בסגנון הזה משום הרגעה. בארוחת ערב שלאחר אחת ההופעות, מתוודע האמן לרקדנית הבלט אולגה קוקלובה Olga Khokhlova שתהפוך במהרה לאולגה פיקאסו ואם בנו פאולו.

<https://www.pablopicasso.org/olga-in-an-armchair.jsp>

1925-1926 השפעת הסוריאליזם על פיקאסו

פיקאסו השתתף בשנת 1925 בתערוכה סוריאליסטית ועקרונות התנועה חדרו ליצירותיו (יצירות לא הגיוניות אלא רצון לבטא תת מודע, צורות אמורפיות, השפעת פולחן הגמל שלמה וכו'). בשנת 1927 האמן הנשוי בן ה-46 פגש במקרה צעירה בת פחות מ-18 בשם Marie-Thérèse Walter אשר הופכת מאהבת שלו ואם בתו מאיה. הציור "דמויות על חוף ים", 1931 מבטא את התשוקה העצומה של השניים זה לזו:

<https://www.pablopicasso.org/figures-at-the-seaside.jsp>

הקוביזם מקבל תפנית עגלגלה והדמויות עוברות תהליך הפשטה אם כי האמן לא מתנתק מזיקה מסוימת, גם אם רחוקה, אל המציאות.

בשנים 1930-1937 יוצר פיקאסו סדרת תצריבים עבור סוחר האמנות המהולל

Vollard. בתמורה מקבל פיקאסו יצירות מאוספו האישי של וולאר. בסדרה מככבים יצור מיתולוגי: מינוטאור ואשה צעירה – מארי תרז. זו סדרת מופת המתארת יומן אובססיות אישי.

קראו בויקיפדיה בעברית בערך "מינוטאורוס".

דימויים תוכלו לראות במאמר:

<https://www.apollo-magazine.com/what-the-minotaur-can-tell-us/about-picasso>

Minotaure – גם שם של מגזין סוריאליסטי. המפלצת המיתולוגית והלבירינט הציתו את דמיונם של שוחרי המסעות אל תוך התת מודע.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Minotaure>

מלחמת המינוטאור Minotauromachy הוא מוטיב שמופיע גם בציורי השמן של האמן. היה זה שילוב של זירת הקורידה הספרדית, מיתוס עתיק ודימויי האני הפנימי של האמן. בספטמבר 1935 מתגרש פיקאסו מאולגה, ובאותה שנה מארי תרז יולדת את בתם מאיה. ב-1936 פורצת מלחמת אזרחים בספרד. חברו מנעורים סברטאס בא לגור עימו ולהיות מזכירו, ובמקביל נכנסת אשה חדשה לחייו:

Dora Maar, ציירת, צלמת ומשוררת צרפתייה.

1937. אכספרסיוניזם. גרניקה.

עם תחילת מלחמת האזרחים בספרד בשנת 1936, הוכרז פיקאסו (על ידי מתנגדי פרנקו) כמנהל כבוד בגלות של המוזיאון "פראדו" כלומר של האוצר האמנותי הלאומי עליו שאפו להגן מפני פרנקו.

בנובמבר של אותה שנה פרנקו הפציץ את מדריד ופגע גם בפראדו. פיקאסו

החל לעבוד על הדפס בשם "החלום והשקר של פרנקו", שם האיש נראה מפלצתי. יש כאן, אם כן, הפשלת שרוולים בהקשר הפוליטי.

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Dream_and_Lie_of_Franco

כאשר הגיעה הידיעה על הפצצת העיירה הבסקית "גרניקה" פנה אל פיקאסו המשורר הספרדי Juan Larrea והציע לו לצייר בהקשר זה, שכן לפני כן קיבל הצייר בקשה מן הממשלה הספרדית הרפובליקנית הגולה להשתתף בביתן בתערוכה העולמית הצפויה בפריז.

במשך 23 ימי עבודה בלבד צייר פיקאסו את ציור המחאה כנגד ההפצצה. הציור באורך של כמעט 8 מ', בגוונים של לבן, שחור ואפור-כחלחל עם צבע ורוד אוקרה ממש קל, כמעט לא מורגש כי הצבע דהה. הציור מתאר כאב וסבל, ונוכחות בו ארבע דמויות נשיות (בהשראת נשים בחיי פיקאסו עד אז). מבחינה סגנונית זה ערבוב של קוביזם, סוריאליזם, אקספרסיוניזם, ותהליך של הפשטה – אבל פיקאסו לעולם לא זונח לגמרי את הדמות והצורה.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Guernica_\(Picasso\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Guernica_(Picasso))

סרטונים:

https://www.youtube.com/watch?v=l_VSixma864

<https://www.youtube.com/watch?v=fB81qkf37Uk>

דורה מאר צילמה את פיקאסו עובד על הציור – סדרה חשובה הן מבחינה היסטורית-תיעודית והן מבחינת כוחה של מאר כצלמת.

הציור הוצג בתערוכה הבינלאומית (האחרונה לפני המלחמה) בפריז. באותה תערוכה הציגה גרמניה הנאצית (גרניקה הופצצה על ידי מטוסים גרמנים), ברית המועצות הסובייטית ואיטליה הפשיסטית!

לקריאה בעברית:

התערוכה העולמית של פריז (1937)

לקריאה באנגלית:

https://en.wikipedia.org/wiki/Exposition_Internationale_des_Arts_et_Techniques_dans_la_Vie_Moderne

ממליצה לקרוא את הספר שתורגם לעברית:

ראסל מרטין, **מלחמתו של פיקאסו**, תרגום: עמית יריב, אופוס 2004.
פרטים מתוך היצירה המשיכו להעסיק את האמן אחרי התערוכה ובכללם הסוס הזועק והאשה הבוכה.

הציור "גרניקה" ויצירות הכנה וגם עבודות מאוחרות יותר נמצאים במוזיאון ריינה סופיה במדריד.

<https://www.museoreinasofia.es/en/collection/artwork/guernica>

מסעות הציור גרניקה

ב-1938 הוצג הציור באוסלו, שטוקהולם וקופנהגן וחוזר לצרפת.

ב-1939 פרנקו ניצח במלחמה בספרד והשליט דיקטטורה.

במאי 1939 הציור מגיע לארה"ב. בספטמבר פורצת מלחמת העולם השנייה.

בשנים 1939-1952 הציור נודד ומוצג ברחבי ארה"ב.

בשנת 1953 שמונה שנים לאחר סיום המלחמה, הציור מוצג בברזיל ובאירופה וחוזר לMOMA, שם מתקיימת רטרוספקטיבה לפיקאסו בן ה-75.

בשנים 1957-1958 הציור נודד ברחבי ארה"ב.

1970-1972 פיקאסו מחמיר את הצוואה בנוגע להגעת הציור לספרד: רק כאשר יהיו רפובליקה, חירות ודמוקרטיה.

1973 פיקאסו מת בגיל 92.

1975 פרנקו מת בגיל 82.

בדצמבר 1978 נחתמת חוקה דמוקרטית בספרד.

בספטמבר 1981 הציור מגיע לספרד.

הצעת קריאה נוספת, ספר שתורגם לעברית:

אריאנה סטסינופולוס הפינגטון, **פיקאסו יוצר ומשחית**, עברית: מיכאל אביב, בית הוצאה כתר, ירושלים 1989.

סרטון: פיקאסו בצילומים מגיל 5 ועד גיל 91

<https://www.youtube.com/watch?v=cmxF3iwemRg>

